

ПАСПОРТ НА УЧЕБНАТА ДИСЦИПЛИНА

Учебна дисциплина	История на стария свят
Специалност	История (редовно обучение)
Продължителност	Два семестъра
Лектор	Доц. д-р Петър Делев
Асистент	Ас. Димитър Митов

I. Обхват и основна тематика:

Курсът обхваща историята на древния свят от възникването на първите цивилизации в Египет и Месопотамия до късната античност. В тематично отношение материалът е групиран в четири раздела (1. Древен Изток; 2. Древна Гърция; 3. Древна Македония и Елинистическият свят; 4. Древен Рим). Акцент е поставен върху възникването, развитието и характера на древните цивилизации и техните социални, икономически, политически и културни измерения.

II. Изисквания към студентите:

- а) Да присъстват и участват активно на семинарните занятия
- б) Да четат и анализират изворов материал
- в) Да се запознаят с посочената от асистента литература по разглежданите проблеми
- г) Да положат успешно писмен тест в края на семестъра
- е) Да напишат семестриален доклад (реферат) по съгласуван с асистента проблем

III. Оформяне на оценката на студентите:

- а) При успешно изпълнени семестриални задължения студентите се допускат до явяване на изпит
- б) Изпитът се състои от две части: писмен тест и устен изпит. Неположилите успешно изпитния тест не се допускат до устен изпит.
- в) Окончателната оценка се оформя на базата на устния изпит с отчитане на представянето на студента на семестриалните тестове и реферати и на изпитния тест.

IV. Възможности за частично или пълно освобождаване от изпита:

Отлично представяне на семестриалните реферати и тестове и на изпитния тест освобождава от устен изпит.

V. Теми за изпита по история на стария свят: приложени в програмата

VI. Препоръчителна литература: приложена в програмата

**СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
Катедра Стара история, тракология и средновековна история**

ПРОГРАМА
по
История на стария свят

ОКС: бакалавър

Специалност: История

Форма на обучение: редовна

Хорариум: 120 ч. (60 л. + 60 упр.); кредити: 10

Вид дисциплина: задължителна

Лектор: доц. д-р Петър Делев

Анотация

Програмата предвижда изучаването на историята на древния свят от възникването на първите цивилизации в Египет и Месопотамия до късната античност. В тематично отношение материалът е групиран в четири раздела (1. Древен Изток; 2. Древна Гърция; 3. Древна Македония и Елинистическият свят; 4. Древен Рим). Акцент е поставен върху възникването, развитието и характера на древните цивилизации и техните социални, икономически, политически и културни измерения. Съпоставителният преглед дава възможност да се открият както общите закономерности в историческото развитие на древния свят, така и специфичните особености на конкретните общества и цивилизации.

Теми

0. ПРЕДМЕТ НА ИСТОРИЯТА НА СТАРИЯ СВЯТ

Хронология и териториален обхват. Древните цивилизации и историята на човечеството. История на проучванията. Основни направления в съвременната история на древността.

Характер на древните извори и основни принципи на тяхното критично интерпретиране. Помощни науки и техния принос за изучаването на историята на древността (археология, класическа филология, епиграфика, нумизматика, папирология, историческа география, антропология).

1. ДРЕВНИЯТ ИЗТОК

1.0. Въведение

Обхват на понятието „древен Изток“. Природо-географски преглед. Значение на природо-географските фактори за формирането на древните цивилизации. Форми на икономическа и обществена организация в страните на древния Изток.

„Азиатски начин на производство“. Особенности на политическата организация на древноизточните общества.

1.1. Древен Египет

1.1.0. Въведение. Извори. Природо-географски условия. Население. Хронология и периодизация. Развитие на египтологията.

1.1.1. Старо царство. Възникване на египетската цивилизация. Обединение на Египет. Ранно царство. Икономическа, социална и политическа характеристика на Египет в епохата на Старото царство. Династиите на Старото царство. Най-важни паметници. Първи преходен период.

1.1.2. Средно царство. Борби за обединението на Египет. Икономическа, социална и политическа характеристика на Египет в епохата на Средното царство. Династиите на Средното царство. Най-важни паметници. Втори преходен период.

1.1.3. Ново царство. Борби за политическо единство и независимост. Династиите на Новото царство. Икономическа, социална и политическа характеристика на Египет в епохата на Новото царство. Външнополитическа експанзия. Вътрешни конфликти. Най-важни паметници. Упадък на Египет в епохата на Късното царство.

1.1.4. Възникване, развитие и общ характер на древноегипетската култура. Религия. Писменост. Литература. Архитектура. Изобразителни изкуства. Научни знания.

1.2. Месопотамия

1.2.0. Въведение. Извори. Природо-географски условия. Население. Хронология и периодизация. Развитие на асириологията.

1.2.1. Месопотамия до края на III хил. пр. Хр. Възникване на шумерската цивилизация. Раннодинастическа епоха. Шумеро-акадско царство. Икономическа, социална и политическа характеристика на Месопотамия през III хил. пр. Хр.

1.2.2. Старовавилонско царство. Етнически промени. Образуване на Вавилонското царство и завладяване на Месопотамия. Хамурапи и неговите закони. Икономическа, социална и политическа характеристика на Старовавилонското царство. Упадък на Вавилонското царство през втората половина на II хил. пр. Хр.

1.2.3. Асирия. Възникване на асирийските градове и взаимоотношения с Вавилонското и Митанийското царство. Първо издигане на Асирия. Причини за упадък през XI в. пр. Хр. Асирийската империя в IX - VII в. пр. Хр. Икономическа, социална и политическа характеристика. Особенности на военната организация. Загиването на Асирия.

1.2.4. Нововавилонско царство. Икономическа, социална и политическа характеристика.

1.2.5. Култура на Месопотамия през III - I хил. пр. Хр. Религия. Писменост. Литература. Архитектура. Изобразителни изкуства. Научни знания.

1.3. Източното Средиземноморие и Мала Азия

1.3.1. Миноийският Крит. Крит през III - II хил. пр. Хр. Възникване на минойската цивилизация. Период на старите дворци. Период на новите дворци. Иконо-

мическа, социална, политическа и културна характеристика. Гибелта на минойската цивилизация.

1.3.2. Древна Финикия. Възникване и ранна история на търговските градове по източносредиземноморското крайбрежие. Тиро-сидонско царство. Финикийска колонизация. Културни постижения на финикийците.

1.3.3. Древна Палестина. Извори. Ранна история на евреите. Староеврейско царство. Израел и Юдея.

1.3.4. Древна Сирия. Природни условия и стопанство. Разцвет на Дамаското царство.

1.3.5. Мала Азия. Хетско царство. Троя. Етнически промени в края на II и началото на I хил. пр. Хр. Урарту, Фригия и Лидия.

1.4. Древен Иран

Природни условия и население. Елам, Мидия и Персия до средата на VI в. пр. Хр. Ахеменидско царство. Възникване и териториална експанзия. Административно-политическа система. Политическа история. Партско царство. Сасанидско царство. Характер и значение на древноперсийската култура.

1.5. Древна Индия

Индска цивилизация. Етнически промени през II хил. пр. Хр. Ведически период. Икономическо, социално и политическо развитие през I хил. пр. Хр. Социално-религиозни движения. Империята Маурия. Индия в края на I хил. пр. Хр. и началото на I хил. от н. е. Социални и религиозни промени. Кушанско царство. Империя на Гуптите. Древноиндийска култура.

1.6. Древен Китай

Природни условия и население. Възникване на китайската цивилизация. Периодът Шан (Ин). Периодът Чжоу. Възникване на Китайската империя. Ханската империя. Икономическа, социална и политическа характеристика. Културата на древния Китай.

2. ДРЕВНА ГЪРЦИЯ

2.0. Въведение

Природо-географски условия. Население. Хронология и периодизация. Извори. Развитие на изследванията върху историята на древна Гърция.

2.1. Ахейска Гърция

Материкова Гърция през III хил. пр. Хр. Преселение на ахейците. Възникване на ахейската цивилизация и основни центрове. Микенска епоха. Икономическа, социална, политическа и културна характеристика на Ахейска Гърция. Троянската война. Гибелта на ахейската цивилизация.

2.2. „Тъмните векове“ (Омиров период) в Гърция

Извори. Съвременен състояние на проблема за Омировите поеми като исторически извор. Миграционни процеси. Икономическа, социална, политическа и културна характеристика на гръцкото общество през Омировия период.

2.3. Архаична епоха

2.3.1. Извори. Възникване на гръцкия полис. Ранна гръцка тирания. Ранни гръцки законодателства. Гръцката колонизация: причини, направления, характер и значение. Архаична гръцка култура.

2.3.2. Древна Атина до края на VI в. пр. Хр. Извори. Икономически и социални отношения. Рано държавно устройство. Законите на Драконт. Реформите на Со-

лон. Тиранията на Пизистрат и синовете му. Реформите на Клистен. Характеристика на атинската демокрация.

2.3.3. Древна Спарта до края на VI в. пр. Хр. Извори. Формиране на Спартанската държава. Експанзия в Пелопонес и формиране на Пелопонеския съюз. Социална структура и особености на икономиката. Политическо устройство на Спарта. Законите на Ликург и „спартанската революция“.

2.4. Класическа епоха

2.4.1. Извори. Икономическа и социална характеристика на Елада през класическата епоха. Стоково-парични отношения. Характер и особености на робовладението.

2.4.2. Гръко-персийски войни. Причини. Развитие на военните действия. Създаване на Атинския морски съюз. Резултати и последици за развитието на Източното Средиземноморие.

2.4.3. Атинското „петдесетилетие“. Вътрешнополитическо развитие на Атина (Темистокъл, Кимон, Ефиалт, Перикъл). Обществено и държавно устройство. Атинската империя. Противоречия между Пелопонеския съюз и Атинския морски съюз.

2.4.4. Пелопонески войни. Причини. Етапи и развитие на военните действия. Резултати и последици за развитието на древна Елада.

2.4.5. Икономически, социални и политически промени в Елада през IV в. пр. Хр. Развитие на наемничеството. Спартанска хегемония. Издигането на Тива. Втори Атински морски съюз. Попадане на Елада под македонска зависимост.

2.4.6. Класическа гръцка култура. Философия и научни познания. Историография. Поезия. Театър. Строителство и архитектура. Изобразителни изкуства. Значение на културното наследство на древна Елада.

3. ДРЕВНА МАКЕДОНИЯ И ЕЛИНИСТИЧЕСКИЯТ СВЯТ

3.1. Древна Македония

Природни условия и население. Македония през V и първата половина на IV в. пр. Хр. Издигане на Македония при Филип II. Александър Велики и неговите завоевания. Резултати и последици за развитието на древния свят.

3.2. Елинистическият свят

3.2.1. Възникване на политическата система на елинистическия свят. Диадохите и епигоните. Същност и основна характеристика на елинизма в икономическо, социално, политическо и културно отношение.

3.2.2. Гърция и Македония през елинистическата епоха. Политическа раздробеност на гръцкия свят. Късногръцка тирания. Създаване и роля на късногръцките съюзи. Опити за реформи в Спарта. Македония при Антигонидите. Последно издигане на Македония при Филип V. Завладяване на Македония и Гърция от Рим.

3.2.3. Царството на Птолемиите. Социално-икономическа и политическа характеристика. Общи тенденции в политическото развитие. Упадък и завладяване от Рим.

3.2.4. Царството на Селевкидите. Социално-икономическа и политическа характеристика. Общи тенденции в политическото развитие. Упадък и завладяване от Рим.

3.2.5. Други елинистически държави. Пергамско царство. Витиния. Понтийско царство. Кападокия. Комагена. Бактрия.

3.2.6. Елинистическа култура. Обща характеристика. Центрове. Научни и технически знания. Философски школи. Литература. Изкуство. Религия.

4. ДРЕВЕН РИМ

4.0. Въведение

Хронология и периодизация. Извори. Развитие на изследванията върху историята на древния Рим.

4.1. Древна Италия

Природо-географски условия. Етническа характеристика. Италийски племена. Етруските и тяхната култура. Гръцката колонизация в Италия и Сицилия. Келтите в Италия.

4.2. Рим през царския период

Характеристика на изворите. Възникване и организация на ранната римска община. Отношения със съседните племена. Реформите на Сервий Тулий. Преход към република.

4.3. Ранна Римска република

4.3.1. Характеристика на изворите. Съсловни борби между патриции и плебеи - причини, етапи, основни събития, резултати и последици.

4.3.2. Оформяне на римския държавен строй. Основни институции и магистратури. Римската армия и нейната организация.

4.3.3. Войни на Рим за завладяването на Италия. Етапи и развитие на военните действия. Причини за успехите на Рим. Създаване и организация на Римо-Италийската конфедерация.

4.4 Пунически и източни войни през III - II в. пр. Хр.

Извори. Картаген в V - III в. пр. Хр. Причини и характер на Пуническите войни. Първа Пуническа война. Рим и Картаген между I и II Пуническа война. Втора Пуническа война. Римска експанзия на Балканите и в Мала Азия. Трета Пуническа война. Ранни римски провинции.

4.5. Късна Римска република

4.5.1. Извори. Икономическо развитие в Италия и провинциите. Поземлени отношения и форми на собственост. Стоково-парични отношения. Социална структура. Характер и значение на римското робовладение. Робски въстания.

4.5.2. Реформи на братя Гракхи. Оптимати и популари. Реформи на Гай Марий. Съюзническа война. Митридатови войни. Начало на гражданските войни: Марий и Сула. Диктатура на Сула. Антисуланска реакция. Първи триумвират. Диктатура на Цезар. Втори триумвират и край на гражданските войни. Причини и прояви на упадъка на римската република.

4.5.3. Римската култура в епохата на републиката.

4.6. Ранна Римска империя

4.6.1. Извори. Общи проблеми на икономическото и социалното развитие в Римската империя през I - III в..

4.6.2. Принципатът на Октавиан Август. Характеристика на политическия строй на ранната Римска империя.

4.6.3. Юлиево-Клавдиева династия. Укрепване на системата на принципата. Характеристика на императорите и проблеми на вътрешно и външнополитическото развитие.

4.6.4. Гражданската война след смъртта на Нерон. Династия на Флавиите. Характеристика на императорите и проблеми на вътрешно и външнополитическото развитие.

4.6.5. Разцвет на Римската империя през II в. Династия на Антонините. Характеристика на императорите и проблеми на вътрешно и външнополитическото развитие.

4.6.6. Династия на Северите. Икономическа, социална и политическа криза през III в. Войнишките императори. Варварски нашествия.

4.6.7. Култура на Римската империя през I - III в.

4.7. Късна Римска империя

Извори. Установяване и обща характеристика на Домината. Реформи на Диоклетиан и Константин Велики. Промени в икономиката, социалната структура и административната организация на Империята. Религиозна политика. Империята при наследниците на Константин. Варварски нашествия и борбата с тях. Християнизация и варваризация на римското общество. Разделяне на Империята. Загиване на Западната Римска империя през V в.

Литература

Учебници и учебни помагала

Д. Попов. Древна Гърция. София, 2000.

Д. Попов. Древен Рим. София, 2002.

П. Барсело, М. Тачева, П. Делев. История на древните общества. София, 1992.

Вл. Попов. История на древния Изток (курс лекции). В. Търново, 1973.

Вл. Попов. История на стария свят. Т. 2. Древна Гърция. Велико Търново, 1999.

История на света в 20 тома. I. Ерата на царете богове 3000 - 1500 г. пр. Хр. II. Пробуждането на варварите 1500 - 600 г. пр. Хр. III. Полетът на духа 600 - 400 г. пр. н. е. IV. Възходът на империите 400 г. пр. н. е. - 200 г. от н.е. София, 1994-1995.

М. Ростовцев. История на стария свят. I - II, София, 1995².

Т. Момзен. Римска история. София, 2000.

В. И. Авдиев. История на древния Изток. София, 1989³.

История на древна Гърция (ред. В. И. Авдиев и др.). София, 1974.

Н. А. Машкин. История на древния Рим. София, 1950.

История на древния Рим (ред. А. Г. Бокщанин, В. И. Кузицин). София, 1974.

П. Петров, Хр. Данов, В. Велков. История на стария свят. София, 1963².

М. Тачева, А. Данов, В. Станчева. Старият свят. Кратък исторически справочник. София, 1980.

Хр. М. Данов. Христоматия по история на стария свят. София, 1976⁵.

М. Тачева, П. Делев. Подбрани извори по история на стария свят. Благоевград, 1989.

Пенгуин атлас. Древна история. София, 1996.

Атлас Световна история. Том 1. От древността до Френската революция. Пловдив, 1999.

Допълнителна литература

Х. Е. Л. Мелерш. Миноийският Крит. София, 1978.

Г. Батаклиев. Антична митология. Справочник. София, 1985.

Ф. Шаму. Гръцката цивилизация през архаичната и класическата епоха. София, 1979.

Б. Богданов. История на старогръцката култура. София, 1989.

- Я. Буркхард. Културистория на Гърция. София, 1998.
- И. М. Тронски. История на античната литература. София, 1965.
- Б. Богданов, А. Николова. Антична литература. Енциклопедичен справочник. София, 1988.
- Р. Радев. История на античната философия. София, 1981.
- Г. И. Кацаров. Цар Филип II Македонски. История на Македония до 336 год. пр. Христа. София, 1922.
- А. И. Немировски. Пуническите войни. София, 1965.
- С. Л. Утченко. Юлий Цезар. София, 1983.
- С. Л. Утченко. Цицерон и неговата епоха. София, 1985.
- Ал. Кравчук. Октавиан Август. София, 1979.
- Р. Етиен. Всекидневният живот в Помпей. София, 1983.
- Е. Фьодорова. Императорите на Рим. Величие и упадък. София, 1997.
- П. Вейн. История на частния живот в Римската империя. София, 2001.
- П. Браун. Светът на късната античност (150-750 г. сл. Хр.). София, 1999.
- Херодот. История. София, 1986-1990, I - II.
- Тукидид. История на Пелопонеската война. София, 1979.
- Ксенофонт. Исторически съчинения. София, 1984.
- Демостен. Избрани речи. София, 1982.
- Платон. За държавата. София, 1981.
- Аристотел. Атинската полития. София, 1993.
- Аристотел. Политика. София, 1995.
- Салустий. Исторически съчинения. София, 1982.
- Цицерон. За държавата. София, 1994.
- Г. Ю. Цезар. Исторически съчинения. София, 1990, I - II.
- Тит Ливий. История на Рим. Книга първа. София, 1978.
- Тит Ливий. Достопаметни герои и деяния. София, 1989.
- Курций Руф. Александър Македонски. София, 1984.
- Плутарх. Успоредни животописи. София, 1981.
- Светоний. Дванадесетте цезари. София, 1983.

Програмата е приета от ФС на ИФ на ...../протокол №

Декан: